

Tinc al davant, en difícil equilibri, més de vuit quilos de llibres de filosofia que m'ofereixen els seus lloms llampanants, sense ni una sola repetició cromàtica. Es tracta dels trenta-nou títols que fins ara han aparegut de la col·lecció «Textos filosòfics» de l'editorial Laia. Durant sis anys he tingut la satisfacció de veure, volum rera volum, com es materialitzava el projecte ambiciós, enorme, al començament quasi impensable, d'editar en català les cent cinquanta obres —uso a consciència l'article determinat— més importants de la història de la filosofia (la relació completa figura al final dels trenta-cinc primers volums; els darrers només contenen la relació de títols apareguts, juntament amb els noms del traductor i de l'editor). El final d'aquesta biblioteca sencera, és clar, encara és molt lluny. Però les llistes comencen a ésser llargues i significatives i ja és hora de fer una primera avaluació del treball dut a terme fins ara. Em congratulo de poder-la fer, o almenys d'intentar-ho, en un lloc tan adequat com l'Anuari de la Societat Catalana de Filosofia i, alhora, demano comprensió a totes les persones que han contribuït al progrés de la col·lecció, els noms de bona part dels quals m'he vist obligat a ometre, si, a fi d'estructurar aquest comentari, he donat prioritat a l'arbre exuberant i no a les arrels vitals i ensorrades que l'alimenten.

Sota, en aquest cas, l'eufemisme

«assessors de la col·lecció», trobem en cada volum els noms de les tres persones que són el cor d'aquest projecte i que han carregat, comptant amb la labor de redacció de Pilar Esteve i d'Ignasi Riera, amb les tones de responsabilitat que suposen els esmentats vuit quilos de llibres de filosofia: Josep Maria Calsamiglia, Pere Lluís Font i Josep Ramoneda. Tres generacions en tres professors de filosofia de la U. A. B., al meu parer perfectament complementaris. Malauradament, la mort de Calsamiglia, que tot just pogué veure editats els deu primers títols, impedí la seva àmplia participació, desitjada per tothom i previsible després de l'edició que preparà del primer volum (*La genealogia de la moral* de Nietzsche), en la col·lecció que havia dissenyat juntament amb Lluís i Ramoneda.

A més de la selecció de col·laboradors i de la supervisió anònima d'una gran part dels originals editats, Pere Lluís ha participat directament en la preparació de tres volums com a encarregat de l'edició, és a dir, segons l'estructura de tots els títols de la col·lecció com a responsable de la revisió de la traducció i com a autor de la cronologia, la introducció, les anotacions a peu de pàgina i els índexs de noms i de matèries. M'atreveixo a qualificar de magistrals les introduccions als *Prolegòmens* (núm. 7) i a la *Fonamentació de la metafísica dels costums* (núm. 33) de Kant, i de precisa i completa la

que correspon a un text tan relliscós com l'*Apologia de Ramon Sibiuda* de Montaigne. Josep Ramoneda, per la seva banda, aconsegueix de combinar l'estil didàctic amb l'agudesia literària i l'habilitat de subratllar l'articulació del pensament de Locke, Montesquieu, Nietzsche i Foucault amb els problemes més vigents de la cultura contemporània, en les seves introduccions a l'*Assaig sobre el govern civil* (núm. 20), les *Cartes perses* (núm. 9), *La gaia ciència* (núm. 32) i *L'ordre del discurs* (núm. 4).

Al costat d'aquests tres noms vinculats estretament a la col·lecció, que lògicament mereixien una atenció especial, i per a encetar un paràgraf dedicat a la labor de traducció, la primera persona que vindrà a la memòria de qualsevol lector que l'hagi seguida de prop és Joan Leita. En el seu cas, l'eficàcia com a traductor del grec i l'alemany és compatible amb l'abundància de pàgines traduïdes, entre les quals podrien destacar-se les de la *Fenomenologia de l'esperit* de Hegel (núm. 35), o les d'Aristòtil (núms. 3 i 34), Epictet i Marc Aureli (núm. 27), Herder (núm. 19), Kant (núm. 33), Nietzsche (núms. 1 i 32)... En general, el nivell de qualitat de les traduccions de la col·lecció i, per consegüent, del català filosòfic que hi podem llegir és bo. I encara, si tingués en compte que Catalunya és un país de grans traductors però que l'escola de traducció filosòfica, si és que mai va existir, s'ha perdut del tot i que les possibilitats econòmiques del món del llibre s'interposen amb tossuderia entre el present i el futur, convertint en ingrata una feina fonamental per a l'avenir de la cultura clàssica, diria que és força alt. A tall d'exemple, sense cap intenció selectiva dins les que m'han semblat millors, vull citar les traduccions de Wittgenstein (núms. 3 i 26) de Josep Maria Terricabras —que s'ha encarregat ell mateix, d'una forma admirable, de les tasques d'edició—, les de Maquiavel (núm. 11) i Gramsci (núm. 24) de Jordi Moners, les de Dionisi Areopagita (núm. 39) i Mestre Eckhart (núm. 21) de Josep Batalla —aquests dos darrers també n'han preparat l'edició—, la de Comte (núm. 8) de Jaume Melen-

dres —editada per Joan Rovira— i la de Stuart Mill (núm. 18) de Lluís Flaquer, al marge de les de Joan Leita i de les parcialment recuperades i clàssiques traduccions de Plató (núm. 2) de Joan Crexells.

Els dos títols que han obtingut més ressò, i que probablement fan el paper de monuments dins la col·lecció, són l'esplèndida *Antologia filosòfica* de Ramon Llull (núm. 30, en dos volums), a cura de Miquel Batllori i la ja esmentada *Fenomenologia de l'esperit* (núm. 35, en dos volums), a cura de Ramon Valls. Ambdós títols donen la mesura de l'amplada, la qualitat i la importància d'aquesta col·lecció de «textos filosòfics».

És possible que el nom que hom ha posat a la col·lecció no respongui exactament al projecte d'editar les obres de més relleu filosòfic escrites al llarg de vint-i-sis segles d'història. Tanmateix, el projecte és aquest. En la llista d'autors previstos —que és una llista tancada—, només hi figuraven dos filòsofs vius. La mort inesperada d'un d'ells, Michel Foucault, ha carregat a les espatlles de l'octogenari Karl Popper tota la responsabilitat de conservar l'anècdota dels clàssics en vida de la filosofia. Precisament, un dels darrers volums apareguts l'ha descarregat, almenys una mica, d'aquesta rêmora. L'edició a cura de Magí Cadevall, amb traducció de Ronald Puppo, de *La lògica de la investigació científica* (núm. 36) pot afegir-se, pel volum de treball que conté i per la importància d'aquesta obra en l'epistemologia del segle XX, als dos títols cabdals que tot just acabo d'esmentar. També *L'ordre del discurs*, traduït per Pompeu Casanovas, fou editat en vida de Foucault.

En efecte, es tracta d'una col·lecció tancada i estructurada històricament i, per aquesta raó, crec que pot ésser útil de fer un balanç que mostri fins a quin punt els títols apareguts fins avui satisfan estadísticament les proporcions marcades pel disseny de la col·lecció, que, com ja he dit, considero perfecte. Aquest balanç servirà, alhora, per a resseguir aproximadament el perfil tant de la realitat com de les expectatives de

la col·lecció. La divisió entre la filosofia antiga i la medieval no està marcada en la llista cronològica d'obres que figura al final dels trenta-cinc primers volums. Si que hi són indicades, en canvi, les fronteres entre la medieval i la moderna i entre la moderna i la contemporània. La distribució general és, doncs: antiga i medieval (50 vols.), moderna (50 vols.) i contemporània (50 vols.) Establim arbitràriament, únicament a fi de dur a terme aquest balanç, que la primera divisió es troba entre Plotí i Tertul·lià. Ara tenim dividits els títols en les quatre parts tradicionals.

En la primera part, estan programats vint-i-set títols (un de dedicat als presocràtics, un als sofistes, un als estoics antics, un a Sèneca, un a Epictet i Marc Aureli, un a Epicur, un a Lucreci, un als escèptics grecs, un a Ciceró, un a Filó, tres a Plotí, set a Plató i set a Aristòtil). D'aquests vint-i-set títols, n'han apareguts cinc. Si correspon a la filosofia antiga una sisena part llarga del total de la col·lecció i s'han publicat trenta-nou títols, és lògic de considerar que hi ha un dèficit d'un a dos títols en aquesta part, que, al meu parer, i a la vista de la llista completa, haurien de correspondre a Plató o a Plotí.

La segona part, o filosofia medieval, té cinc títols publicats sobre vint-i-tres de programats. Seguint el mateix raonament —si accepteu de relativitzar amb mi el relleu d'aquest discurs poc rigorós però pràctic—, manca una obra, que podria correspondre a sant Tomàs, ja que, dels autors amb més títols previstos (sant Agustí, tres; sant Tomàs, dos i mig; Ockham, tres), el primer i el tercer ja han vist la llum (*Soliloquis* (núm. 10), a cura de J. Pegueroles, i *Breviloqui sobre el principat tirànic* (núm. 5), a cura de F. Fortuny. Crec que també seria interessant, per a l'equilibri de la col·lecció, la publicació de les antologies de filosofia islàmica i jueva i la dedicada a la gramàtica, la retòrica i la dialèctica medievals.

Els cent títols que resten es divideixen per la meitat entre filosofia moderna i filosofia contemporània. La densitat d'ambdós períodes ens permet un exa-

men una mica més detallat dels textos publicats fins ara. Dels cinquanta corresponents a la filosofia moderna, n'han aparegut, tretze. D'aquests, dos es poden situar en l'apartat de la filosofia del Renaixement, concretament de la filosofia del segle XVI (*El príncep* de Maquiavel (núm. 11) i *L'Apologia de Ramon Sibiuda* de Montaigne (núm. 6). El segle XV queda, doncs, provisionalment despullat. Però això no és alarmant, si tenim en compte que són únicament tres els títols programats dins aquest segle (*El llibre de les criatures* de Sibiuda, *De la docta ignorància* de Nicolau de Cusa i *Discurs sobre la dignitat de l'home* de Pico della Mirandola) i que, segons la dita de Bréhier, només un d'aquests autors (el Cusà) mereix la qualificació de gran filòsof. El segle XVII és, amb tota seguretat, el període important més mal tractat, fins avui, per la col·lecció. Dels divuit volums corresponents a aquest segle (entre els quals destaquen els quatre dedicats a Descartes i els tres dedicats a Pascal, a Spinoza i a Leibniz), solament el volum, ja esmentat, que conté els textos polítics més importants de Locke ha estat publicat. En canvi, el també prolífic segle XVIII ha rebut l'atenció que efectivament mereix. Dels vint títols programats, la meitat ja han aparegut: els *Tres diàlegs entre Hylas i Philonous* de Berkeley (núm. 25), la *Investigació sobre l'enteniment humà* de Hume (núm. 16), les *Cartes perses* de Montesquieu (núm. 9), *L'home màquina* de La Mettrie (núm. 17), els *Discursos* i la *Profesió de fe* —cito segons la titulació pràctica de la col·lecció— de Rousseau (núm. 13), *l'Esbós d'un quadre històric* de Condorcet (núm. 31), *Encara una filosofia de la història* de Herder (núm. 19), les *Cartes sobre l'educació estètica de l'home* de Schiller (núm. 12), els *Prolegòmens* i la *Fonamentació de la metafísica dels costums* de Kant. Goso reclamar, doncs, dins aquest bloc històric —entenen, és clar, que el ritme i la selecció de les publicacions no depèn únicament de la lliure decisió dels assessors de la col·lecció— la publicació d'obres bàsiques de Descartes, Spinoza i Leibniz, és

a dir, d'obres del segle XVII. Crec que l'aparició, sense urgència però propera, d'un volum de cadascun d'aquests tres autors completaria la vàlua, ja inestimable i única en la història de les lletres catalanes, i el pes específic d'aquesta col·lecció.

Quant a la filosofia dita «contemporània», considero que l'encara recent edició de la *Fenomenologia* de Hegel, juntament amb les anteriors del *Discurs sobre l'esperit positiu* de Comte i *La gaia ciència* i *La genealogia de la moral* de Nietzsche, sumant-hi a més a més els volums dedicats a Feuerbach (núm. 28), Stirner (núm. 38) i Stuart Mill (núm. 19), compleix sobrerament amb allò que hom podria esperar dels «textos filosòfics» referents al segle XIX. És difícil de pronunciar-se sobre quins són els buits principals, sobre quins títols haurien de seguir els esmentats. Potser un Marx-Engels, un Fichte, un Schelling, un Schopenhauer, o un Kierkegaard serien els més ben acollits per l'ordre de valors marcat per la historiografia tradicional.

El balanç sobre els nou volums publicats de filosofia del segle XX (sobre els vint-i-cinc programats) encara és més complicat. A despit de la manca en la programació d'un volum vermell —encara més que el de Gramsci— dedicat a Lenin —crec que podria defensar-se la seva presència—, el marxisme ha estat atès amb la publicació dels dos volums que més o menys li corresponen: el ja esmentat, ara i més amunt, dedicat a Gramsci i la molt interessant antologia de Bloch (núm. 37) que ha preparat J. M. Udina. La també comentada publicació de *La lògica de la investigació científica* de Popper serà estintolada ben aviat —segons que anuncien les solapes dels darrers volums apareguts— amb la de *Lògica i coneixement* de Rusell, per la qual cosa podem considerar coberta l'àrea de filosofia de la ciència. La filosofia analítica ha rebut també força atenció amb l'edició dels dos volums dedicats a Wittgenstein —el

Tractatus i les *Investigacions filosòfiques*—, i dels *Principis ètica* de Moore (núm. 15). Ha estat publicat també, repeteixo, dins la producció filosòfica més actual, *L'ordre del discurs i altres escrits* de Foucault. Probablement, les absències més remarcables es troben entre els grans i una mica més vells noms. D'aquests, només Freud, amb un volum d'escrits de crítica de la cultura preparat per C. Bardón i E. Trías i traduït per A. Quintana (núm. 29), i Sartre, amb una selecció de textos traduïts per M. A. Capmany titulada *Fenomenologia i existencialisme*, (núm. 12) han rebut fins ara una part de l'atenció que, si més no per les devocions que han sabut despertar, els deu el nostre temps. Bergson, Husserl i Heidegger són encara inèdits en aquests «textos filosòfics». No dubto que els propers volums dedicats a la filosofia del segle XX ens permetran que els puguem llegir en català, amb la diversió que, en algun cas que sabem, de segur que comportarà aquesta lectura.

De bon grat acabaria el comentari descrivint el singular plaer que suposa per a mi d'haver-lo fet —per bé que aquest text pertanyi a un gènere antipàtic que m'he promès de no tornar a fer empipar—. Convidaria els lectors a adonar-se de la importància de la col·lecció «textos filosòfics» per a la cultura catalana i la filosofia a Catalunya i a llegir cadascun dels seus volums. Però l'àmbit en què es publica, un anuari d'una societat integrada per filòsofs als quals no he de convèncer de res, no m'ho permet. Deixo aquests fulls, doncs, com a testimoni secundari de l'existència d'un projecte majúscul i d'una realitat ja gran, que tenen com a testimoni principal i indeleble els vuit quilos amb què he començat. Seguint la vanitat subtil de les xifres que he usat massa sovint, d'aquí a quinze anys tothom parlarà de trenta quilos i ningú d'aquesta miserable mitja unça.

Jaume Casals i Pons